

IETS OVER DE ONTSTAANSGESCHIEDENIS VAN DE NOORDERBEGRAAFPLAATS

door Gré ten Caat en Wim Frisart

Het begon allemaal in de raadsvergadering van 17 december 1912, toen B&W werden gemachtigd de stichting van een derde gemeentelijke begraafplaats voor te bereiden. De eerste, 'Gedenkte Sterven' achter de Hervormde kerk aan de Kerkbrink, was nagenoeg vol en de tweede begraafplaats aan de Bosdrift zou nog slechts voor een kleine twintig jaar voldoende zijn. Voorlopig werd echter volstaan met uitbreiding van deze laatste begraafplaats. Door nieuwe wettelijke voorschriften in 1925 kon de begraafplaats aan de Bosdrift niet verder uitgebreid worden. Het was toen niet langer toegestaan om een begraafplaats dicht bij de woonbebouwing te hebben. B&W constateerden op 10 juli 1925 dat: (...) *ons College zich noodzakelijker wijs over de plaats en den aanleg eener nieuwe begraafplaats hebben te beraden. In verband hiermee verzoeken wij U [de directeur van Publieke Werken, W.M. Dudok] voor het einde van dit jaar een plan tot aanleg van een nieuwe begraafplaats bij ons College in te dienen.* Met het oog op de snelle uitbreiding van de woonwijk aan de oostkant van de spoorlijn viel de keuze op een terrein in Hilversum-noord, toen een flink eind buiten de bebouwde kom.

Dudok gaat aan de slag

Een eerste voorstel van 1 november 1925, later aangevuld door een tweede van 25 januari 1926, handelde o.a. over een voorlopig ontwerp en bepaling van de plaats en afmetingen van de begraafplaats. Zoals gebruikelijk horen daar ambtelijke adviezen bij en in dit geval van: De Commissie van Openbare Werken, de Gezondheidscommissie Hilversum, de Gezondheidsraad te Den Haag en het Staatstoezicht op de Volksgezondheid. Van dit laatste college kwam via de Hoofdinspecteur Dr J.B.M. Coeberg een door de Inspecteur Dr C.L. de Fouw geschreven brief: (...) *stichten van een begraafplaats te Hilversum in de nabijheid (ca. 600 m. oostwaarts gelegen) van de prise d'eau [= waterwingebied] der Amsterdamsche Waterleiding, zijn er, na stevige rapporten, hoege-*

naamd geen bezwaren van hygiënischen aard tegen het stichten van een begraafplaats (...). Dit laatste muisje zou toch nog een staartje krijgen.

Overigens was er bij de katholieke bevolking in de nieuwe wijk over het spoor grote behoefte aan een begraafplaats. Het uitbreidingsplan voor die wijk was in volle gang en de bevolking nam er snel in omvang toe. Maar Dudok moest hierover melden: (...) *Het – mede aan mij opgedragen – overleg met de commissie voor de R.K. Parochie "Het Heilig Hart" inzake eventuele behoefte aan een begraafplaats voor de R.K. bevolking in deze wijk, heeft geen resultaat gehad (...).* Toch moeten de besprekingen daarna doorgedaan zijn want in begin 1930 kwam er met het parochiebestuur alsnog overeenstemming over het gebruik van een deel van de Noorderbegraafplaats door het katholieke bevolkingsdeel.

Protest uit Amsterdam

Alles leek in orde en in een brief van 8 april 1926 kreeg Dudok van B&W de opdracht tot uitwerking en indiening van het plan, op het aangewezen terrein. Helaas tekende de Gemeente Waterleidingen Amsterdam op 28 maart 1927 bezwaar aan. Zij waren de eigenaar van de genoemde *prise d'eau* en waren bang dat de nabijheid van een begraafplaats de kwaliteit van hun leidingwater nadelig zou beïnvloeden.

B&W zetten desondanks voortvarend door: ze gaven 9 juli 1927 de definitieve opdracht aan Dudok om de plannen verder uit te werken en in zijn brief (zes foliobladen!) van 22 december 1927 ontvouwde de directeur van Publieke Werken zijn ontwerp voor de Noorderbegraafplaats. In de Raad van 10 april 1928 kwam dit definitieve voorstel aan de orde en na enig debat werden hierover zes besluiten genomen, waaronder: *3. te besluiten dat de Noorderbegraafplaats zal worden aangelegd.*

De gemeente Amsterdam keek echter nog steeds anders aan tegen deze aanleg en in een brief van 2 mei 1928 lieten zij de Heren Burgemeester en Wethouders van Hilversum weten:

(...) Bij schrijven van 14 December 1927 hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Holland ons in overweging gegeven met Uw College overleg te voeren omtrent de mogelijkheid van een naar onze meening meer bevredigende oplossing voor den aanleg van een algemeene begraafplaats in Uw gemeente (...).

Dit overleg werd gevoerd. Met positief resultaat, want daags na Kerst 1928 werd het verlossende telegram bezorgd: + + + *besluit nieuwe begraafplaats 27 december goedgekeurd* + + +, gevolgd door een brief van het provinciaal bestuur waarin zij zich akkoord verklaarde.

Opkomende bezwaren tegen zijn ontwerp van de gebouwen deden Dudok weer achter de tekentafel plaatsnemen en in april 1929 had hij zijn eerdere ontwerp verlaten en de architectuur radicaal veranderd. Hij verwerkte nu bijvoorbeeld in plaats van schildddaken platte daken in zijn plan. Kortom: zoals wij het nu kennen.

De aanleg

Op de hei aan de voorlopig aangelegde klinkerweg, een 4,5 meter brede verlenging van de Sneliuslaan, gonsde het voorjaar 1930 van de bouwactiviteiten. Na een advertentie, op verzoek van Dudok op 7 december 1929 in de plaatselijke bla-

den geplaatst, volgde op 27 december 1929 des voormiddags 11 uur ten Gemeentehuize, de aanbesteding van de aula en dienstwoning. Dudok koos uit de inschrijvingen en op 23 januari 1930 werden de volgende werkzaamheden gegund aan respectievelijk:

- Grond-, metsel-, gewapend beton-, timmer- en steenhouwerwerkzaamheden: Gebroeders J. en C. de Boer uit Hilversum voor f30.450

- Stucadoorswerken: J. Spakman, Hilversum voor f4.220

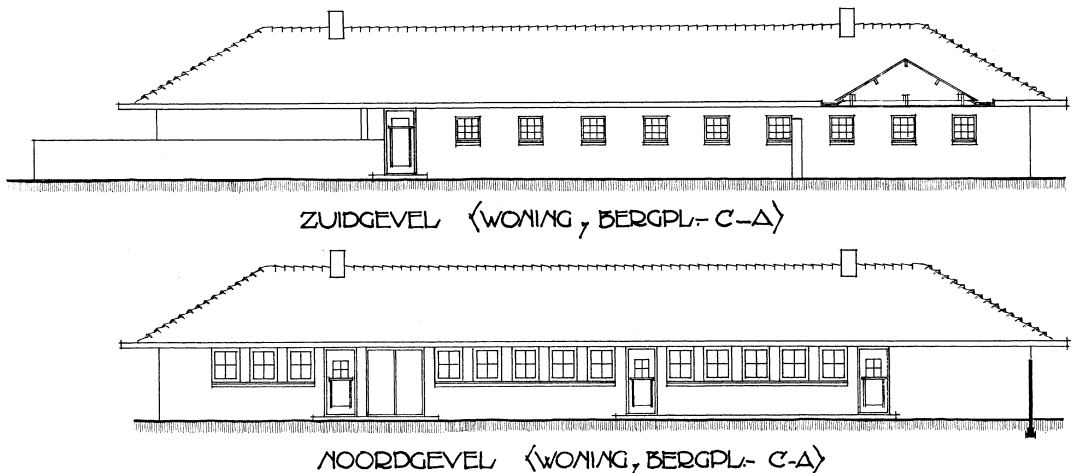
- IJzerwerken: F.A.B. Bijlard uit Bussum voor f1.558 (een inschrijving uit Hilversum was een fractie lager maar deze firma Bijlard stond beter bekend. Overigens koos Dudok, op aandringen van het gemeentebestuur, zoveel mogelijk voor Hilversumse bedrijven met het oog op de crisis in de bouw)

- Loodgieterswerken: fa Van Wengen, Hilversum, voor f2.252

- Glas- en verfwerk: W.J. Hettelder, Hilversum voor f2.049

De totale bouw was door Dudok begroot op f41.998 zodat het resultaat van de gunning daarvoorlopig nog f1.469 onder bleef.

Uiteraard was er wat meerwerk. Zo moest er alsnog een bron voor de vijver (de latere Berlagevijver) geslagen worden. De firma Baarsma uit Bilt-

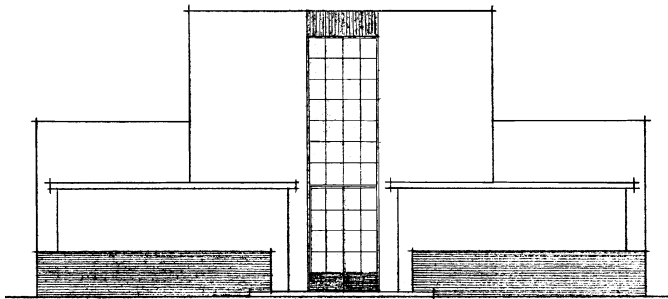
Het eerste ontwerp – met schilddak à la Frank Lloyd Wright – van de dienstwoning. Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek, tekeningenarchief PW, Hilversum.

De aula en de dienstwoning van de Noorderbegraafplaats. Foto's: Gré ten Caat.

Het ontwerp van de Noorderbegraafplaats is één van Dudoks meesterwerken. Hij is daar met zijn vrouw ook begraven. Foto's Gré ten Caat.

VOODGEVEL

In 1930 ontwierp Dudok ook een uitvaartkapel voor het R.K. gedeelte van de Noorderbegraafplaats, gesitueerd in de noordwestelijke hoek van de begraafplaats. Het ontwerp is nooit uitgevoerd, onduidelijk is waarom. Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek, tekeningenarchief PW, Hilversum.

hoven nam dit aan voor f1.340. Ook de Gemeente Lichtbedrijven stuurde op 13 mei 1930 nog een nota voor het maken van gasverwarming in de gebouwen, voor de somma van f1.200.

Opening en een dienstrijwiel

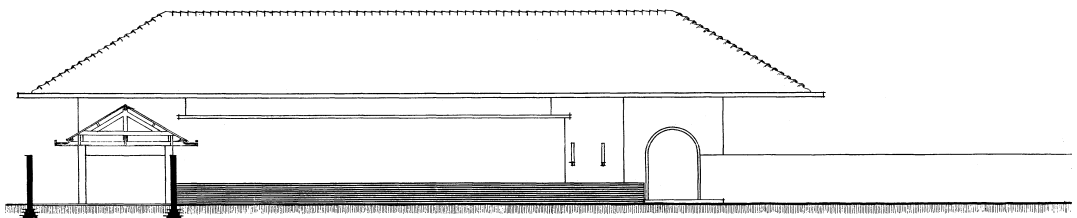
Alles verliep naar wens en zo bereikte de gemeenteraad het voorstel, opgesteld in overleg met *den Gemeente Architect* (ten einde zich geheel op ontwerpen/bouwen te kunnen concentreren was Dudok sinds 1928 niet langer *Directeur Publieke Werken*) om op 25 september 1930 de Noorderbegraafplaats officieel in gebruik te nemen. In diezelfde raadsvergadering kwam ook het voorstel aan de orde om *den opzichter der begraafplaats een dienstrijwiel te verstrekken*. De raad ging met beide voorstellen akkoord, zodat B&W de officiële opening op donderdag 25 september 1930 vaststelden.

In 1940 was er nog korte tijd sprake van de bouw van een tweede dienstwoning, namelijk voor de

doodgraver-tuinman. Helaas noopte het krappe budget tot het advies om voor deze medewerker een geschikte woning in de Erfgooiersbuurt te zoeken. Dus kijken we tot op de dag van vandaag, op enkele kleine wijzigingen na, naar de oorspronkelijke uitvoering van Dudoks ontwerp van 1930, hoewel.... Of de in 1996 aangebrachte gele kleur op de dienstwoning en de aula óók oorspronkelijk is, daarover zijn de meningen verdeeld.

Bronnen

De gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan het Secretarie-archief en het archief Publieke Werken, die zich bij het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek te Hilversum bevinden. Verder is gebruik gemaakt van Herman van Bergeijk, *Willem Marinus Dudok* (1995) en *Wij in Hilversum* nr. 20 (1961).

NOORDGEVEL (DIENSTGEBOUW)

Dudoks eerste ontwerp voor de uitvaartzaal van de Noorderbegraafplaats, november 1927. Nog vóór de bouw wijzigde hij het ontwerp in de aula zoals we die nu kennen. Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek, tekeningenarchief PW Hilversum.